

ISSUES WITHIN מעין שבע

We have already established from the wording within מעין שבע that it was originally composed in ארץ ישראל. Despite having been composed in ארץ ישראל, one part of מעין שבע that we recite today does not follow מנהג ארץ ישראל; i.e. the חתימת הברכה. In מנהג ארץ ישראל, the ברכה ended with the words: מקדש ישראל ויום השבת. In מנהג בבל, it ended with the words: מקדש השבת. The differences in this חתימת הברכה is presented as one of the חילוקים between ארץ ישראל and בבל listed in the ספר החילוקים:

ספר החילוקים בין בני מזרח ומערב סימן לב'—ארץ מזרח אומרים מקדש השבת, ובני ארץ ישראל אומרים: מקדש ישראל ויום השבת.

Translation: In Babylonia, they say: Mikadesh Ha'Shabbos. In Israel, they say: Mikadesh Yisroel V'Yom Ha'Shabbos.

מסכת סופרים, a text that was also composed in ארץ ישראל, provides the following:

מסכתות קטנות מסכת סופרים פרק יג', הלכה יד'—חזן משבת, שאינו מזכיר בחתימה ישראל, אלא מקדש השבת בלבד, שהשבת קדמה לישראל, כדכתיב כי ששת ימים עשה י-י את השמים ואת הארץ וביום השביעי שבת וינפש, ואומר: ראו כי י-י נתן לכם השבת, שהיתה כבר.

Translation: Except that on Shabbos we do mention Yisroel in the Bracha ending. Instead we say only: Mikadesh Ha'Shabbos because Shabbos was established before the Jewish people were formed as it is written: that G-d created heaven and earth in six days and on the seventh day G-d rested and it is written: see that G-d gave you the Shabbos. This means that Shabbos was in place before the Jewish People were formed.

We can conclude from this excerpt that by the time מסכת סופרים was authored, the practice of reciting the חתימת הברכה as מקדש השבת was accepted in ארץ ישראל as well.

The two practices are discussed in the תלמוד בבלי and may have represented not only a difference between מנהג ארץ ישראל and מנהג בבל but also a difference between the practices in סורא, Sura, and פומבדיתא, Pumbedita, the two great centers of Jewish learning in Babylonia:

תלמוד בבלי מסכת פסחים דף קיז' עמ' ב'—אמר רבא: אשכחתינא לסבי דפומבדיתא דיתבי וקאמרי: בשבתא, בין בצלותא בין בקידושא, מקדש השבת, ביומא טבא בין בצלותא ובין בקידושא, מקדש ישראל והזמנים. ואמינא להו אנא: אדרבה, דצלותא בין בשבתא בין ביומא טבא, מקדש ישראל, בקידושא דשבתא, מקדש השבת, ביומא טבא, מקדש ישראל והזמנים. ואנא אמינא טעמא דידי וטעמא דידכו, טעמא דידכו: שבת דקביעא וקיימא, בין בצלותא ובין בקידושא, מקדש השבת, יומא טבא, דישראל הוא דקבעי ליה דקמעברי ירחי וקבעי לשני, מקדש ישראל והזמנים. טעמא דידי: צלותא דברבים איתא, מקדש ישראל, קידוש דביחיד איתא בשבת, מקדש השבת, ביום טוב, מקדש ישראל והזמנים. ולא היא, צלותא ביחיד מי ליתיה, וקידושא ברבים מי ליתיה? רבא סבר: זיל בתר

עיקר. עולא בר רב נחית קמיה דרבא, אמר כסבי דפומבדיתא, ולא אמר ליה ולא מידי. אלמא: הדר ביה רבא. רב נתן אבוח דרב הונא בריה דרב נתן נחית קמיה דרב פפא, אמר כסבי דפומבדיתא, ושבחה רב פפא. אמר רבינא: אנא איקלע לסורא קמיה דמרימר, ונחית קמיה שלוחא דציבורא, ואמר כסבי דפומבדיתא, והו משתקי ליה כולי עלמא. אמר להו: שבקוהו, הילכתא כסבי דפומבדיתא. ולא הו משתקו ליה.

Translation: Raba said: I found the elders of Pumbeditha sitting and stating: On the Sabbath, both in Prayer and in Kiddush we conclude the benediction with 'who sanctifies the Sabbath.' On a festival, both in Prayer and in Kiddush we conclude with 'who sanctifies Israel and the festive seasons.' Said I to them, On the contrary, the formula of Prayer both on the Sabbath and on a festival is 'who sanctifies Israel.' In the kiddush of the Sabbath the formula is 'who sanctifies the Sabbath'; On a festival, 'who sanctifies Israel and the seasons.' Now I will state my reason and your reason. Your reason is: the Sabbath is permanently fixed, hence both in Prayer and in kiddush 'who sanctifies the Sabbath' is said. On festivals, which are fixed by Israel, for they intercalate the months and fix the beginnings of the years, 'who sanctifies Israel and the seasons' is said. My reason: Prayer, which is carried on in public, requires 'who sanctifies Israel'; as for Kiddush, which is recited privately at home, on the Sabbath the formula is 'who sanctifies the Sabbath,' while on festivals it is 'who sanctifies Israel and the seasons. That argument however is incorrect: is not prayer recited privately too, and is not Kiddush recited publicly? Raba however, holds: Follow what the majority practice'. Ulla ben Rab visited Raba. He recited Kiddush in accordance with the elders of Pumbeditha, and he said nothing to him in protest. This proves that Raba retracted. Rav Nathan the father of Rav Huna the son of Rav Nathan visited Rav Papa. He recited it in accordance with the elders of Pumbeditha, whereupon Rav Papa praised him. Rabina said: I visited Meremar at Sura, when the prayer leader went down to the bima and recited it as the elders of Pumbeditha. Everybody made to silence him, but he said to them, 'Leave him alone: the law is as the elders of Pumbeditha.' Then they did not silence him.

What lay behind the original disagreement between מנהג ארץ ישראל and מנהג בבל? מנהג ארץ ישראל followed the rule that a ברכה may not contain two themes. מנהג ארץ ישראל did not accept that rule. It would appear that מנהג בבל viewed the ברכה of מקדש ישראל as containing two themes; i.e. that G-d sanctified the Jewish People and that G-d sanctified Shabbos. They chose to include only the theme of קדושת היום in the חתימת הברכה. In doing so, מנהג בבל ignored another rule; i.e. that a חתימת הברכה must follow the theme of the last words recited just before the ברכה. What were those words? וישמחו בך ישראל אוהבי שמך and prior to those words were said the words: קדשינו במצותיך. מנהג ארץ ישראל followed both rules. The words: מקדש השבת were necessary because the theme of the ברכה was קדושת היום. ישראל needed to be mentioned because the last words of the ברכה were: וישמחו בך ישראל אוהבי שמך. Although מנהג בבל generally followed the rule that the words of the חתימת הברכה must include the theme of the last words recited just before the ברכה, perhaps they did not follow that rule when it conflicted with the rule that a חתימת הברכה may not contain two themes. That also may explain the difference between Sura and Pumbeditha. In Sura, they said: מקדש ישראל because those words represented the theme of the last words

1. The majority pray in synagogue and the majority recite Kiddush at home.

להבין את התפלה

recited just before the ברכה. On what basis did מנהג בכל justify reciting the ברכה of מקדש השבת וישראל והזמנים on holidays? Does not that ברכה also contain two themes; i.e. מקדש השבת והזמנים and מקדש ישראל? In truth, the ברכה contains only one theme; that the קדושה of the holidays emanates from G-d who together with the Jewish People set the Jewish calendar and who set the dates for the holidays. Why in the end did מנהג ארץ ישראל acquiesce to reciting מקדש ישראל? The reason given in מסכת פסחים that דישראל הוא דקבעי ליה דקמעברי ירחי וקבעי לשני חז"ל have a hand in setting the Jewish calendar. That practice was opposed by the Karaites. The Jews in Israel may have acquiesced and agreed to mention ישראל only in the ברכה of קדושת היום and not on שבת so as to not give any ammunition to the Karaites.

One last issue concerning מעין שבע: in an article entitled: השבת בבית הכנסת on page 126 of the book: מאסף לענייני חינוך והוראה, חלק ח' – שבת², Professor Joseph Heinemann asks the following question and provides the following answer:

ברם אם כן הדבר, נשאלת שאלה אחרת: אם בארץ ישראל לא צורך לתפלה זו כדי שתשתמש במקום קידוש על היין, לשם מה היא נוצרה בכלל? על כן ניתן להשיב בפשטות לאור ההלכה הנ"ל, שתפלת ערבית רשות, ושרוב העם והחכמים לא היו נוהגים בדרך כלל להתפלל תפלת עמידה של ערבית. ואילו בליל שבת חשו צורך להתפלל לפחות מעין תפלת עמידה, שתכלול 'קידוש' או 'קדושת היום', שכן בכל אחת משאר תפילות היום של שבת, עניין זה מהווה את עיקרה ומרכזה של תפלת העמידה: ולא רצו לוותר על הזכרת 'המאורע' גם בליל שבת, בשעת כניסתו.

Translation: If so, we are left with a different question: if the prayer of Magen Avos was not needed in Israel to act as a substitute for Kiddush over wine, why was it composed? We can answer the question in light of the rule that we stated earlier that Tefilas Arvis was optional and that a majority of the people and our Sages did not follow the custom of reciting Shemona Esrei of Arvis. However for Friday night they felt a need to at least recite an abbreviated form of Shemona Esrei that would include Kiddush or Kedushas Ha'Yom since in every other Tefila that is recited on Shabbos, Kedushas Ha'Yom is the focus of the Shemona Esrei. They therefore did not want to miss the opportunity to refer to Kedushas Ha'Yom on Friday night, the beginning of Shabbos.

ואכן יש בידינו דוגמה אחרת של תפלה ארץ ישראלית קדומה, שנוצרה בדיוק למטרה זו, היא תפלת ר' צדוק הנ"ל: אמר ר' לעזר בר' צדוק: אבא היה מתפלל תפילה קצרה בליל שבתות: ומאהבתך ה' א-להינו שאהבת את ישראל עמך, ומחמלתך מלכנו שחמלת על בני בריתך, נתת לנו ה' א-להינו את יום השביעי הגדול והקדוש הזה באהבה. ועל הכוס הוא אומר: אשר קידש את יום השבת, ואינו חותם. אין אפוא כל קושי להניח, שאף 'ברכה אחת מעין שבע' השגורה בפינו נוצרה לאותו תכלית, אלא ששתייהם בטלו לבסוף בארץ ישראל, כאשר הורגלו גם שם להתפלל עמידה של ערבית, הן בשבת הן בחול.

Translation: That being the case, we can point to another example of a prayer that was composed in ancient Eretz Yisrael for the same purpose; i.e. the prayer of Rav Tzadok that we studied earlier: Rav Lazar son of Tzadok said: Father would pray a short prayer³ on Friday Nights: As a result of the love that You exhibited for Your nation, Israel, and out of the compassion, Our King, that You showed to the members of Your covenant, You, G-d, our G-d, gave us the Seventh day, the great and holy day out of love. Over a cup, my father would say: who sanctified the day of Shabbos. He would

2. The book is available for downloading at www.beureihatefila.com.

3. The term: תפלה קצרה is a term of art that refers to a form of prayer.

conclude without a Bracha.' It is not difficult to conclude that the prayer of Magen Avos which is well known to us, was composed for the same purpose. Once it became customary to recite Shemona Esrei on Friday night and on weeknights in Eretz Yisroel, both prayers were no longer recited as independent prayers.

יתר על כן: יתברר לנו, שגם תפילתו הקצרה של ר' צדוק בנויה במתכונת דומה מאד לזו של 'מגן אבות', ושארף היא אינה אלא 'ברכה אחת מעין שבע'. ודאי שנוסח תפלה זו כמו שהוא מובא בתוספתא אינו הנוסח השלם. ראייה מכרעת לדבר, שהוא מתחיל במלת 'ומאהבתך', שבראשה וי"ו החיבור. מה קדם למלה זו? כיוון שתפלת ר' צדוק נקראת בפירוש 'תפלה קצרה', וכיוון שהפתיחה החסרה צריכה להיות כה מובנת מאליה, עד שאפשר היה שלא להזכירה כל עיקר בתוספתא, ניתן להניח רק זאת: שגם תפילתו של ר' צדוק כמו 'מגן אבות' שלנו, פתחה בברכה הראשונה של תפלת העמידה.

Translation: More than that: it should be evident that even the short prayer of Rav Tzadok was formed using the same mould out of which Magen Avos was composed and that Rav Tzadok's prayer was also an abbreviated form of Shemona Esrei. Certainly the wording of the Bracha as it is presented in the Tosefta is not the complete wording. Support for that position can be found in the fact that the opening word: "Oo'Mai'Abavascha" begins with the type of letter "Vav" that continues what preceded it. What came before that word? Since Rav Tzadok's prayer is identified as a "short prayer" and since what comes before it is not mentioned in the Tosefta, we can presume that Rav Tzadok's prayer like Magen Avos was introduced by the first Bracha of Shemona Esrei.

שכן ר' צדוק בוודאי התכוון למעין תפילת עמידה; שאילו היתה כוונתו רק 'לקידוש' – לשם מה היה אומר עוד 'קידוש על כוס'? אלא ביקש לחבר 'קדושת היום' או 'קידוש' בדפוס של עמידה, אמנם מקוצרת; ברם כמה שלא ירצה אדם לקצר, ודאי שאי אפשר לשום 'עמידה' בלי ברכת הפתיחה שלה (או, לפחות, חלקה הראשון). וכן מותר לשער, שהיתה בתפילת ר' צדוק גם חתימת ברכה: מטבע ברכה, שבו מדובר על קדושת השבת לפי האנאלוגיה ל'מגן אבות' שלנו (שיש לייחס לה חשיבות הולכת וגדלה, במידה שנייבוכת, שאכן תבנית ותכליתן של שתי התפילות זהות ביסודן), אלא גם מדיוק הלשון בתוספתא הנ"ל:

Translation: Certainly Rav Tzadok intended his prayer to be an abbreviated form of Shemona Esrei. Had he intended his words to consist of Kiddush, then why does his son continue by reporting what Rav Tzadok said as part of Kiddush? Instead we must view what Rav Tzadok composed as being a way of sanctifying Shabbos with words in a form of Shemona Esrei, albeit a short form Shemona Esrei. And no matter how short one wants to make the abbreviated form of Shemona Esrei, one cannot eliminate the opening Bracha or the opening part of it. It is further appropriate to conclude that Rav Tzadok must have included a closing Bracha: a form of Bracha whose theme was the sanctity of Shabbos, by comparing it to Magen Avos (we need to give the closing Bracha of Magen Avos an importance that grows to the point that we can argue that the composition and form of the two Tefilos, Magen Avos and Oo'Mai'Abavascha were similarly founded) but also from the exactness of the language found in the Tosefta:

אם מעיד ר' אלעזר בפירושו, שבקידוש על היין לא היה אביו הותם, משמע שבתפילתו שנוכרה לפני כן אמנם היה הותם! חתימה כזאת, על קדושת השבת, גם דרושה לגופו של עניין: שכן מקובל בידינו, שכל ברכה שיש בה, 'הפסק דבר אחר' חוץ מעיקר עניינה, צריכה חתימה, המסכמת ומבליטה את עיקר עניינה של הברכה מבין נושאי השונים". כל שכן שתפילה קצרה זו של ר' צדוק, שפתיחתה היתה בברכת אבות והמשכה בקדושת השבת, תהיה חסרת כל גיבוש ואחידות, אם לא תסתיים בחתימה שתחזור ותדגיש את עניינה העיקרי.

Translation: If Rav Lazar was explicitly testifying that only concerning Kiddush over wine did his father not recite a Bracha, we can conclude that concerning the Tefila of Oo'Mai'Abavascha, his father did close with a Bracha. Furthermore, we can argue that the kind of ending Bracha, whose theme is the sanctity of Shabbos, is required based on the activity involved: it has been passed down to us that every Bracha that has within it 'an interruption by another matter' outside of its theme has to have an ending Bracha that summarizes and proclaims the theme of the Bracha to the exclusion of other possible themes. Rav Tzadok's prayer whose Bracha began with Avos, then moved to the theme of the sanctity of Shabbos, would become unglued if it did not end with a Bracha that returned to and emphasized its main theme.